

Ljubomora u partnerskim odnosima: pregled osobnih i situacijskih prediktora

LUCIJA KRAPANIĆ

U radu su razmatrani neki od faktora koji su povezani s ljubomorom u partnerskim odnosima te pokušaji objašnjenja tih povezanosti. Pružen je pregled osobnih faktora kao što su spol, dob, stil privrženosti, samopoštovanje, redoslijed rođenja i fluktuirajuća asimetrija te njihova uloga u doživljavanju ljubomore. Razmotreni su i neki situacijski faktori poput stadija romantične veze, uzimanja hormonalnih kontraceptiva te prisutnosti emocionalnih podražaja.

Ključne riječi: ljubomora, partnerski odnosi, osobni prediktori, situacijski prediktori

Uvod

Ljubomora je skup misli, osjećaja i ponašanja koji se razvijaju kao posljedica percepcije osobne prijetnje i/ili prijetnje odnosu (White, 1981). Različiti autori različito tipiziraju ljubomoru pa je tako Bringle, Renner, Terry i Davis (1983), bazirajući se na različitim situacijama u kojima se pojavljuje, dijele na radnu (npr. situacija u kojoj netko drugi dobije pohvalu za nešto što smo mi učinili), socijalnu (npr. grupa nas ne uključi u svoje aktivnosti), seksualnu (npr. saznamo da naš partner ima ljubavnu aferu s nekim) i obiteljsku (npr. brat/sestra dobije poklon, a mi ne). Buunk (1997) pak polazi od ljubomore u partnerskim odnosima te je dijeli na reaktivnu, ona koja je izazvana (percipiranim) nevjernim ponašanjem partnera, preventivnu, karakteriziranu pretjeranim reakcijama na najmanje znakove partnerova interesa za treće osobe, i anksioznu koju karakterizira intenzivno razmišljanje o mogućnostima partnerove prevare, praćenu snažnom uznemirenošću, zabrinutošću i sumnjičavošću. Pfeiffer i Wong (1989), po uzoru na Whiteovu (1981) definiciju razlikuju kognitivnu, emocionalnu i bihevioralnu ljubomoru. Kognitivna se odnosi na sumnju vezanu uz partnerovu nevjeru, emocionalna na osjećaj uznemirenosti, a bihevioralna na detektirajuća i obrambena ponašanja koja se događaju kad osoba percipira postojanje rivala. Ovaj se pregled koncentrira na široko područje ljubomore u kontekstu romantičnih odnosa, odnosno vrstu ljubomore koju bi Bringle i sur. (1983) nazvali seksualnom.

Ljubomora i osobni faktori

Spol

Količina građe vezane uz muško-ženske razlike u doživljavanju ljubomore zaista je impresivna, a najvažniji su nalazi nerijetko stanovnici psihologijskih udžbenika (npr. Buss, 2015; Parrott 2001). Pa ipak, iako se radi o relativno poznatim nalazima, bilo bi pogrešno izostaviti spol kao važan korelat ljubomore, a isto tako i ne prikazati različite metode kojima su se autori služili u svojim istraživanjima.

Žene i muškarci bi se trebali razlikovati u tome koja im vrsta nevjere, seksualna ili emocionalna, izaziva veću nelagodu i uznemirenost, te bi ta pojava trebala biti posljedica različitosti adaptivnih problema s kojima su se tijekom evolucije suočili (Buss, Larsen, Westen i Semmelroth, 1992). Budući da se oplodnja odvija u tijelu žene, muškarci ne mogu biti sigurni u očinstvo. Stoga, evolucijska teorija predviđa da će se ljubomora javiti kao pomoć kod tog adaptivnog problema: oni osjetljiviji na znakove seksualne nevjere bit će motiviraniji ukloniti prijetnju odnosu s partnericom što će dovesti do toga da će biti sigurniji u svoje očinstvo te će se u manjoj mjeri izložiti riziku ulaganja u tuđe potomstvo, a time i u tuđe gene. S druge strane, ženama bi se trebala javiti ljubomora zbog mogućeg gubitka partnerova ulaganja u njih i njihovo potomstvo. Zbog toga će one biti osjetljivije na znakove partnerova stvaranja duboke emocionalne povezanosti s drugom ženom te biti motiviranije ukloniti prijetnju te vrste, povećavajući tako sigurnost partnerovih ulaganja. Međutim, oba bi spola trebala osjećati nelagodu i kod emocionalne i kod seksualne nevjere jer su one povezane u svakodnevnom životu (Buss, 1989; prema Buss i sur., 1992).

Lucija Krapanić, Sveučilište u Zagrebu,
Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju,
ORCID: 0000-0001-8770-7874.

Kako bi provjerili iznesene pretpostavke, Buss i sur. (1992) razvili su paradigmu prisilnog izbora između dviju tvrdnji od kojih se jedna odnosi na hipotetsku seksualnu, a druga na emocionalnu nevjeru. Ispostavilo se da muškarce doista više uznemiruje pomisao na seksualnu nevjeru njihove partnerice dok žene više uznemiruje pomisao na emocionalnu nevjeru njihova partnera. Taj je nalaz odonda repliciran u brojnim istraživanjima i u različitim kulturama (Pavela i Šimić, 2012; Fernandez, Sierra, Zubeidat i Vera-Villarreal, 2006; Sagarin, Becker, Guadagno, Nicastle i Millevoi, 2003; Buss, Shackelford, Kirkpatrick, Choe, Lim, Hasegawa, ... i Bennett, 1999; Buunk, Angleitner, Oubaid i Buss, 1996).

Da sve ne ostane na hipotetskim situacijama, istraživači su se bavili i stvarnim iskustvima žena i muškaraca. Tako u studiji Sagarina i sur. (2003) muškarci koji su bili žrtve nevjere izvještavaju o većem stupnju uznemirenosti seksualnom nevjerom od onih koji to nisu bili, dok se kod žena ta razlika ne pojavljuje. Kad se radi o počiniteljima nevjere, situacija je nešto drukčija: žene počiniteljice su osjetljivije na seksualnu nevjeru od žena koje nisu bile nevjerne, dok se kod muškaraca ta razlika ne pokazuje značajnom. Nažalost, u opisanom radu nije pruženo moguće objašnjenje posljednjeg nalaza niti je specificiran oblik nevjere kojeg su doživjeli ili počinili sudionici.

Schützwohl (2004) je muško-ženskim razlikama u ljubomori pristupio na metodološki nešto drugačiji način. Nizom dosjetljivih eksperimenata u kojima se služio implicitnim mjerama došao je do nalaza koji u velikoj mjeri potvrđuju hipoteze adaptacionista. Korištenjem implicitnih metoda mjerenja ljubomore želio je izbjeći eventualni utjecaj socijalne poželjnosti na odgovore sudionika. U prvom istraživanju rezultati su pokazali da muškarci i žene imaju kraće vrijeme reakcije na znakove one vrste nevjere koja je za njih značila više štete tijekom evolucije, što znači da ih i brže procesiraju. Nadalje, otkriveno je da, kada se suoče sa sumnjom da im je partner nevjeran, žene u većoj mjeri postavljaju pitanja vezana uz emocionalnu nevjeru („Voliš li me još?“), dok muškarci češće postavljaju pitanja koja impliciraju seksualnu nevjeru („Jesi li spavala s njim?“) (Schützwohl, 2006). Schützwohl i Koch (2004) uvode dosjećanje i različite razine prijetnje kao nove elemente u istraživanjima ljubomore. Pokazalo se da se muškarci u iznenadnom zadatku dosjećanja kratke priče više dosjećaju tragova seksualne nevjere (npr.

„Ona odjednom odbija imati spolni odnos s vama“), dok se žene više dosjećaju znakova emocionalne nevjere (npr. „On se ponaša nervozno kad se pojavi ime određene žene u razgovoru s vama“) te se ta razlika među spolovima dobiva jedino kada se priča odnosi na sudionike (situacija veće osobne prijetnje). U situaciji manje prijetnje (kad se u priči radi o trećim ljudima, neimenovanom paru) muško-ženske razlike nestaju.

Kad se radi o partnerovoj nevjeri s osobom njegovog/istog spola, spolne razlike nestaju: i muškarci i žene više su uznemireni emocionalnom nevjerom te su značajno manje ljubomorni nego kad se radi o nevjeri njihova partnera s osobom različita spola od partnerovog (Sagarin i sur., 2003). Ovaj nalaz može ukazivati na to da su spolne razlike ovisne i o kontekstu: budući da u homoseksualnim odnosima nema mogućnosti začeca, adaptivni mehanizmi različiti u muškaraca i žena ne aktiviraju se te tako nestaju i razlike između spolova.

Što se tiče ljubomore u homoseksualnim vezama, Harris (2002) dolazi do zaključka da su gotovo sve homoseksualne osobe (95% žena i 74% muškaraca) više uznemirene hipotetskom emocionalnom nevjerom nego onom seksualnom, dok su izvještaji heteroseksualnih bili konzistentni s onima iz prijašnjih istraživanja. Ovakvi rezultati možda se mogu objasniti nalazom Peplau i Cochranove (1980; prema Peplau i Cochran, 1983) da je seksualna ekskluzivnost važnija heteroseksualcima nego homoseksualcima. Ljubomora se javlja u onim područjima koja su nam važna s obzirom na to da se tada percipira prijetnja samopoimanju ili beneficijama nekog odnosa (Salovey i Rodin, 1984; prema Harris, 2002). Iz ovog proizlazi kako je moguće da seksualna nevjera manje uznemiruje homoseksualne osobe jer manje prijeti njihovu samopoštovanju ili da, za razliku od heteroseksualnih veza, ne uključuje prijeteće posljedice za njihov romantični odnos (Harris, 2002).

Koliko god da se evolucijski pogled na ljubomoru čini zanimljivim, valja napomenuti da postoji i drukčije, tzv. sociokognitivno gledište, kao i nalazi koji govore o gore opisanju razlici između muškaraca i žena kao rezultatu razlika u interpretaciji dokaza o nevjeri (Harris, 2003; DeSteno, Bartlett, Braverman i Salovey 2002). Radi se o tzv. hipotezi uvjerenja prema kojoj su ljudi osjetljiviji na onu vrstu nevjere za koju smatraju da podrazumijeva obje ranije navedene vrste (DeSteno i sur., 2002). Dakle, žene su osjetljivije na emocionalnu nevjeru jer smatraju da ona nužno uključuje i seksualnu

nevjeru, dok su muškarci uznemireniji zbog seksualne nevjere jer smatraju da tada postoji i emocionalna.

Dob

Istražujući povezanost dobi i ljubomore Shackelford, Voracek, Schmitt, Buss, Weekes-Shackelford i Michalski (2004) dobili su nalaz da ranije navedene spolne razlike u ljubomori perzistiraju s porastom dobi, no da se s porastom dobi smanjuje veličina razlike između spolova, što je sukladno nalazima drugih istraživanja (Green i Sabini, 2006; Voracek, 2001). Starije žene češće nego mlađe procjenjuju partnerovu seksualnu nevjeru kao više uznemirujuću od one emocionalne. Objašnjenje možda leži u tome da je vjerojatnost da starije žene imaju malu djecu ovisnu o njima manja nego za mlađe žene, pa bi partnerova emocionalna nevjera za njih imala benignije posljedice nego što je to slučaj s mlađim ženama.

Samopoštovanje

Nalazi o korelaciji između samopoštovanja i ljubomore pokazali su se nekonzistentnima. Naime, neki su autori izvjestili o negativnoj povezanosti između ovih dviju varijabli (npr. Bringle, 1981; DeSteno, Valdesolo i Bartlett, 2006). Objašnjenje za takvu povezanost moglo bi ležati u tome da je situacija ljubomore ustvari prijetnja gubitkom koju ljudi mogu percipirati kao rezultat vlastita podbačaja (Bringle, 1981). DeSteno, Valdesolo i Bartlett (2006) idu korak dalje te uspijevaju dokazati da situacija partnerovog interesa za rivala rezultira snižavanjem razine samopoštovanja, dok se intenzitet ljubomore istovremeno povećava. Dakle, u situaciji koja izaziva ljubomoru ugroženo samopoštovanje funkcionira kao medijator intenziteta doživljaja ove emocije. Nadalje, isti autori pružaju dokaze i o kauzalnoj povezanosti između ljubomore i agresivnosti. Sažeto rečeno, fluktuacije u samopoštovanju koje su rezultat partnerovog interesa za rivala služe kao pokazatelj prijetnje gubitka važnog odnosa, tj. odnosa s partnerom, te, zauzvrat, rasplamsavaju averzivnu emociju ljubomore, koja onda potiče na akciju u smjeru zadržavanja odnosa (DeSteno, Valdesolo i Bartlett, 2006). S druge strane, valja napomenuti da postoje studije u kojima nema povezanosti ljubomore i samopoštovanja (npr. White, 1981; Buunk, 1982), kao i one u kojima je dobivena povezanost samo na muškom (Buunk, 1986) ili ženskom uzorku (npr. Buunk, 1997).

Dio objašnjenja za ovako raznolike nalaze možda leži u varijacijama u metodama koje su korištene za ispitivanje ovih dvaju konstrukata.

Stil privrženosti

Što se tiče odnosa ljubomore i stila privrženosti, nađeno je da su sigurno privrženi partneri manje ljubomorni od onih izbjegavajućeg stila privrženosti, a najljubomorniji su oni ambivalentno-opirućeg stila (koji se „grčevito drže“ za njima bliske osobe) (Buunk, 1997). Slične su rezultate nešto ranije i s nešto drugačijom terminologijom dobili i Collins i Read (1990). Za osobe ambivalentno-opirućeg stila, relativno je razumljivo da doživljavaju velik strah povezan s mogućnošću gubitka partnera. S druge pak strane, neobično je da osobe izbjegavajućeg stila privrženosti, koje su relativno neovisne i izbjegavaju intimnu povezanost, osjećaju veću ljubomoru od sigurno privrženih. Autor sugerira da je moguće da su ti pojedinci zapravo povezani sa svojim partnerom i ovisni o njemu, ali se boje partnerova ostavljanja jer osjećaju da ne ispunjavaju njegove potrebe zbog svoje distanciranosti.

U radu Sharpsteena i Kirkpatricka (1997) koji se također bave privrženosti i ljubomorom dobiveno je da sigurno privrženi u situaciji ljubomore ljutnju usmjeravaju na partnera i pokušavaju održati vezu, oni izbjegavajućeg stila privrženosti skloniji su svoju ljutnju usmjeriti prema rivalu, dok se oni ambivalentno-opirućeg stila usmjeravaju na sebe doživljavajući osjećaje tuge, inferiornosti i straha. Spomenuti autori nadalje smatraju da su misli, osjećaji i ponašanja koji karakteriziraju ljubomoru ustvari oni isti koji se pojavljuju kad je aktiviran mehanizam privrženosti pod prijetnjom gubitka. Dakle, pretpostavlja se da privrženost i ljubomora imaju sličnu funkciju: osiguravanje i održavanje bliskih veza.

Najnovija istraživanja pokazuju tendenciju autora da objasne razlike između muškaraca i žena u reakcijama na seksualnu, odnosno emocionalnu nevjeru pomoću stilova privrženosti. Naime, u brojnim se studijama pokazalo da, osim razlika između dvaju spolova, postoje velike razlike unutar spola (npr. Buss i sur., 1992; Wiederman & Allgeier, 1993). To znači da će mnogi muškarci osjećati veću uznemirenost emocionalnom nevjerom, a mnoge žene seksualnom, usprkos tome što je u prosjeku više muškaraca nego žena ljubomornije u situacijama seksualne nevjere. Uz to, pokazalo se da u odrasloj dobi postoje spolne razlike u prevalencijama određenih

stilova privrženosti. Primjerice, u istraživanju Bartholomewove i Horowitza (1991) je dobiveno da muškarci u većoj mjeri imaju odbijajući stil privrženosti nego žene. Tako su Levy i Kelly (2010) pronašli da su spolne razlike u doživljavanju ljubomore moderirane stilom privrženosti: oni sudionici s odbijajućim stilom privrženosti, a ti su češće muškarci nego žene, su izjavljivali da ih ljubomornijima čini seksualna od emocionalne nevjere. Sigurno privrženi sudionici, među kojima je podjednako žena i muškaraca, izjavljuju da veću ljubomoru osjećaju vezano uz emocionalnu nevjeru. Rezultate u ovom smjeru dobili su i Burchell i Ward (2011). Autori nalaze objašnjavaju time da se pojedincima s odbijajućim stilom važniji seksualni aspekti romantične veze (Schachner i Shaver, 2004; prema Levy i Kelly, 2010), da su oni skloniji održavati emocionalnu distancu (Mikulincer & Horesh, 1999; prema Levy i Kelly, 2010) i da su promiskuitetniji (Levy, 2000; prema Levy i Kelly, 2010), a sve zbog tendencije minimaliziranja emocija i intimnosti te maksimaliziranja neovisnosti (Bartholomew & Horowitz, 1991; prema Levy i Kelly, 2010). Dakle, vjerojatno je da se barem dio spolnih razlika u ljubomori može objasniti spolnim razlikama u stilovima privrženosti. Naravno, ostaje i mogućnost da spol na neki način određuje to kako će osoba reagirati na neodgovarajuću njegu u najranijim danima, te da zbog toga muškarci i žene razviju različite (nesigurne) stilove privrženosti, koji su onda povezani s ljubomorom (Levy i Kelly, 2010).

Redoslijed rođenja

Kad se ispitivao odnos redoslijeda rođenja i razine ljubomore, prvorođeni su se pokazali značajno manje ljubomornima od kasnije rođenih čak i kada se kontrolira SES, otvorenost prema kratkotrajnim seksualnim strategijama, samopoštovanje, neuroticizam, zadovoljstvo vezom i stil privrženosti (Buunk, 1997). Autor svoje nalaze objašnjava mogućnošću da su prvorođeni imali priliku doživjeti ekskluzivnu ljubav od roditelja što im je usadilo određenu sigurnost u odnosima, dok su se kasnije rođeni uvijek morali natjecati za ljubav roditelja. U istraživanju McGuirkove i Pettijohna (2008) su se „srednja“ djeca istakla kao najljubomornija u romantičnim odnosima, što je, zapravo, u skladu s Buunkovim (1997) nalazima, pošto je on razlikovao samo prvorođene i kasnije rođene. Zanimljivo, White (1981) nije dobio takve rezultate: u njegovu radu ne postoji veza između redoslijeda rođenja i ljubomore. Uspoređujući upitnike ljubomore korištene u ovim istraživanjima može se zamijetiti da su čestice Buunka (1997) te

McGuirkove i Pettijohna (2008) nešto neizravnije (npr. „Brinem da će me partner ostaviti zbog nekog drugog“) i brojnije od Whiteovih (1981) (npr. „Koliko ljubomorni postajete na partnerove veze s pripadnicima suprotnog spola?“). Moguće da je do razlika u nalazima došlo zbog ovih razlika u metodi.

Fluktuirajuća asimetrija

Fluktuirajuća asimetrija (FA) se odnosi na manje, nasumične devijacije od savršene bilateralne simetrije u morfološkim osobinama pojedinca (Van Valen, 1962). Upravo su s tom osobinom Brown i Moore (2002) povezali ljubomoru: našli su da su pojedinci s većom asimetrijom ljubomorniji, no samo ako se radi o romantičnom kontekstu. Nalaz objašnjavaju time da ljubomoru kao strategiju zadržavanja partnera koriste oni pojedinci koji su u najvećoj opasnosti da budu varani – oni relativno niže reproduktivne vrijednosti, a jedan od pokazatelja te vrijednosti jest upravo fluktuirajuća asimetrija.

Istraživanje Parka, Wielinga, Buunka i Massara (2008) pokazuje da su muškarci s većim, femininijim omjerom duljine kažiprsta i prstenjaka ljubomorniji na socijalno dominantnije „protivnike“, dok su žene s manjim, maskulinijim omjerom duljine istih prstiju bile ljubomornije na fizički atraktivnije „protivnice“. Naime, omjer duljine kažiprsta i prstenjaka indikator je prenatalne izloženosti testosteronu (van Anders, Vernon i Wilbur, 2006; Romano i sur., 2005; Maninig, 2002: sve prema Park i sur., 2008). Omjer je niži što je izloženost testosteronu bila viša. Gledano iz evolucijske perspektive, žene više cijene socijalno dominantne muškarce (karizmatične, elokventnije, samouvjerenije) tako da se, u onih muškaraca kod kojih su ta svojstva snižena, javlja visoka ljubomora prilikom socijalne usporedbe s poželjnijim, maskulinijim „protivnicima“. Muškarci više cijene fizičku atraktivnost u žena tako da se kod žena koje su maskulinije i manje atraktivne javlja visoka ljubomora prilikom usporedbe s femininijim „protivnicama“.

Ljubomora i situacijski faktori

Stadij romantične veze

Aune i Comstock (1997) istraživali su ljubomoru u kontekstu stadija u kojem se veza nalazi. Pokazalo se da se razine iskazivanja i doživljavanja ljubomore, kao i razina percipirane primjerenosti iskazivanja ljubomore, linearno povećavaju kroz stadije razvoja veze. Kako par postaje međusobno povezaniiji i

ovisniji, tako je percipirana prijatnija tom odnosu veća te to dovodi do viših razina osjećanja i iskazivanja ljubomore. Isto tako, kako veza napreduje, tako su partneri slobodniji dijeliti svoje osjećaje pa percipiraju iskazivanje ljubomore primjerenijim.

Faza menstrualnog ciklusa i kontraceptivi

Cobey, Buunk, Roberts, Klipping, Appels, Zimmerman, ... i Pollet (2012) dolaze do zaključka da razina ljubomore varira ovisno o fazi menstrualnog ciklusa: žene su ljubomornije u fertilnim fazama nego u nefertilnim, neovisno o tome imaju li ili nemaju partnera. Nije posve jasno na koji bi način žene mogle profitirati od takvog mehanizma. Autori, između ostalog, predlažu mogućnost povezanosti ljubomore s procesom odabira partnera i natjecanja za njega. Isti su autori došli i do zaključka da su žene, kad uzimaju oralne kontraceptive u nefertilnoj fazi, ljubomornije nego kad ne uzimaju, no to se događa samo ako su u vezi. Moguće je da početak uzimanja kontraceptiva mijenja odnos između partnera. Muškarci reagiraju na promjene kod svoje partnerice, na što ona reagira povišenom ljubomorom, no takve hipoteze nisu još potvrđene.

Prisutnost emocionalnog podražaja

Zanimljivo otkriće pružaju i Masaar i Buunk (2010): žene koje su subliminalno bile udešene atraktivnom ženom izvjestile su o većoj ljubomori nakon čitanja scenarija koji izaziva ljubomoru, nasuprot onima koje su bile udešene neatraktivnom ženom. Te su žene izvjestile i o većoj zabrinutosti, ljutnji, povrijeđenosti i tuzi. Ovi nalazi upućuju na to da žene doslovce u tren oka analiziraju fizičke attribute potencijalnih suparnica kad ih vide kao prijatnu vezi s partnerom.

Zaključak

U ovom pregledu razmatrani su neki od faktora koji su povezani s ljubomorom u partnerskim odnosima. Pružen je pregled osobinskih faktora kao što su spol, dob, stil privrženosti, samopoštovanje i fluktuirajuća asimetrija te njihova uloga u doživljavanju ljubomore. Razmotreni su i neki situacijski faktori poput stadija romantične veze, uzimanja hormonalnih kontraceptiva te prisutnosti emocionalnih podražaja. Ono što je zajedničko velikom broju radova u ovom području jest osvrtnje na evolucijsku perspektivu čiji se skup pretpostavki čini dominantnim načinom objašnjavanja procesa vezanih uz ljubomoru.

Međutim, iako se od 80-ih godina prošlog stoljeća mnogo napredovalo u razumijevanju ovog koncepta, čini se da autorima u ovom području još predstoji dublja analiza mehanizama u podlozi ljubomore te kreiranje sveobuhvatne i integrativne teorije koja bi objedinila sve važne nalaze u jedno. Također, treba reći da se u posljednje vrijeme razvija veliki interes za istraživanje romantične ljubomore u kontekstu socijalnih mreža kao i povezanosti ljubomore i pojave nasilja nad ženama te se može očekivati više literature koja se bavi ovim aktualnim temama.

Literatura

- Aune, K. S., & Comstock, J. (1997). Effect of relationship length on the experience, expression, and perceived appropriateness of jealousy. *The Journal of social psychology, 137*(1), 23-31.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology, 61*(2), 226.
- Blažeka Kokorić, S., & Gabrić, M. (2010). Razlike u ljubavnim vezama studenata sa sigurnim i nesigurnim stilovima privrženosti. *Ljetopis socijalnog rada, 16*(3), 551-572.
- Bringle, R. G. (1981). Conceptualizing jealousy as a disposition. *Alternative Lifestyles, 4*(3), 274-290.
- Bringle, R. G., Renner, P., Terry, R. L., & Davis, S. (1983). An analysis of situation and person components of jealousy. *Journal of Research in Personality, 17*(3), 354-368.
- Brown, W. M., & Moore, C. (2003). Fluctuating asymmetry and romantic jealousy. *Evolution and Human Behavior, 24*(2), 113-117.
- Burchell, J. L., & Ward, J. (2011). Sex drive, attachment style, relationship status and previous infidelity as predictors of sex differences in romantic jealousy. *Personality and Individual Differences, 51*(5), 657-661.
- Buss, D. (2015). *Evolutionary psychology: The new science of the mind*. Psychology Press.

- Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., & Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological science*, 3(4), 251-256.
- Buss, D. M., Shackelford, T. K., Kirkpatrick, L. A., Choe, J. C., Lim, H. K., Hasegawa, M., ... Bennett, K. (1999). Jealousy and the nature of beliefs about infidelity: Tests of competing hypotheses about sex differences in the United States, Korea, and Japan. *Personal Relationships*, 6(1), 125-150.
- Buunk, B. P. (1997). Personality, birth order and attachment styles as related to various types of jealousy. *Personality and Individual Differences*, 23(6), 997-1006.
- Buunk, B. P. (1986). Husband's jealousy. In R. A. Lewis & R. Salt (Eds.), *Men in families* (pp. 97-114). Beverly Hills: Sage.
- Buunk, B. (1982). Anticipated sexual jealousy: Its relationship to self-esteem, dependency, and reciprocity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 8(2), 310-316.
- Buunk, B. P., Angleitner, A., Oubaid, V., i Buss, D. M. (1996). Sex differences in jealousy in evolutionary and cultural perspective: Tests from the Netherlands, Germany, and the United States. *Psychological Science*, 7(6), 359-363.
- Cobey, K. D., Buunk, A. P., Roberts, S. C., Klipping, C., Appels, N., Zimmerman, Y., ... & Pollet, T. V. (2012). Reported jealousy differs as a function of menstrual cycle stage and contraceptive pill use: A within-subjects investigation. *Evolution and Human Behavior*, 33(4), 395-401.
- Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of personality and social psychology*, 58(4), 644.
- DeSteno, D., Bartlett, M. Y., Braverman, J., & Salovey, P. (2002). Sex differences in jealousy: Evolutionary mechanism or artifact of measurement?. *Journal of personality and social psychology*, 83(5), 1103.
- DeSteno, D., Valdesolo, P., & Bartlett, M. Y. (2006). Jealousy and the Threatened Self: Getting to the Heart of the Green-Eyed Monster. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91(4), 626-641.
- Fernandez A.M., Sierra, J.C., Zubeidat, I. i Vera-Villarroel, P. (2006). Sex differences in response to sexual and emotional infidelity among Spanish and Chilean students. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37, 359-365.
- Green, M. C., & Sabini, J. (2006). Gender, socioeconomic status, age, and jealousy: Emotional responses to infidelity in a national sample. *Emotion*, 6(2), 330-334.
- Harris, C. R. (2003). A review of sex differences in sexual jealousy, including self-report data, psychophysiological responses, interpersonal violence, and morbid jealousy. *Personality and Social Psychology Review*, 7(2), 102-128.
- Harris, C. R. (2002). Sexual and romantic jealousy in heterosexual and homosexual adults. *Psychological Science*, 13(1), 7-12.
- Levy, K. N., & Kelly, K. M. (2010). Sex differences in jealousy: A contribution from attachment theory. *Psychological Science*, 21(2), 168-173.
- McGuirk, E. M., & Pettijohn II, T. F. (2008). Birth order and romantic relationship styles and attitudes in college students. *North American Journal of Psychology*, 10(1), 37.
- Park, J. H., Wieling, M. B., Buunk, A. P., & Massar, K. (2008). Sex-specific relationship between digit ratio (2D: 4D) and romantic jealousy. *Personality and Individual Differences*, 44(4), 1039-1045.
- Parrott, W. G. (Ed.). (2001). *Emotions in social psychology: Essential readings*. Psychology Press.
- Pavela, I., Šimić, N. (2012). Razlike u ljubomori između muškaraca i žena: provjera evolucijske hipoteze i hipoteze uvjerenja. *Psihologijske teme*, 21(1), 105-120.

- Peplau, L.A., & Cochran, S.D. (1983). The intimate relationships of lesbians and gay men. U E.R. Allgeier & N.B. McCormick (Ur.), *Changing boundaries* (pp. 226–244). Palo Alto, CA: Mayfield.
- Pfeiffer, S. M., & Wong, P. T. (1989). Multidimensional jealousy. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6(2), 181-196.
- Sagarin, B. J., Becker, D. V., Guadagno, R. E., Nicastle, L. D., & Millevoi, A. (2003). Sex differences (and similarities) in jealousy: The moderating influence of infidelity experience and sexual orientation of the infidelity. *Evolution and Human Behavior*, 24(1), 17-23.
- Schützwahl, A. (2006). Sex differences in jealousy: Information search and cognitive preoccupation. *Personality and Individual Differences*, 40(2), 285-292.
- Schützwahl, A. (2004). Which infidelity type makes you more jealous? Decision strategies in a forced-choice between sexual and emotional infidelity. *Evolutionary Psychology*, 2(1), doi: 10.1177/147470490400200118.
- Schützwahl, A., & Koch, S. (2004). Sex differences in jealousy: The recall of cues to sexual and emotional infidelity in personally more and less threatening context conditions. *Evolution and Human Behavior*, 25(4), 249-257.
- Shackelford, T. K., Voracek, M., Schmitt, D. P., Buss, D. M., Weekes-Shackelford, V. A., & Michalski, R. L. (2004). Romantic jealousy in early adulthood and in later life. *Human Nature: An Interdisciplinary Biosocial Perspective*, 15(3), 283.
- Sharpsteen, D. J., & Kirkpatrick, L. A. (1997). Romantic jealousy and adult romantic attachment. *Journal of personality and social psychology*, 72(3), 627.
- Van Valen, L. (1962). A study of fluctuating asymmetry. *Evolution*, 16, 125–142.
- Voracek, M. (2001). Marital status as a candidate moderator variable of male–female differences in sexual jealousy: The need for representative population samples. *Psychological Reports*, 88(2), 553-566.
- White, G. L. (1981). Some correlates of romantic jealousy. *Journal of Personality*, 49(2), 129-145.
- Wiederman, M.W., & Allgeier, E.R. (1993). Gender differences in sexual jealousy: Adaptationist or social learning explanation? *Ethology and Sociobiology*, 14, 115–140.

Abstract

The paper discusses some of the factors associated with jealousy in romantic relationships and attempts to explain these connections. An overview of personal factors such as gender, age, attachment style, self-esteem, personality traits and fluctuating asymmetry and their contribution to jealousy is provided. Some situational factors, such as the stages of romantic relationships, the use of hormonal contraceptives and the presence of emotional stimuli, are also considered.

Keywords: jealousy, romantic relationships, personal factors, situational factors